

Jubilej Češke Šolske Matice.

„Nár. Listy“ poročajo: V letu 1910 je slavil češki narod tridesetletnico obrambnega in kulturnega delovanja Češke Šolske Matice, ustanovljene l. 1880. Pred vsem omikanim svetom more češki narod s ponosom pokazati na delo te največje slovanske korporacije, ustanovljene na pomembnem načelu I. A. Komenškega: Češki otrok spada v češko šolo! Zaradi samopomočnega delovanja Češke Šolske Matice je bilo ustanovljenih tekom 30 let nad 100 ljudskih matičnih šol, več nego 80 otroških vrtec in 10 srednjih šol (te s pomočjo lokalnih šolskih društev vse na Moravskem in v Šleziji) in 1 trgovska akademija iz Neffovih fondov. V narodno ogroženih in mešanih krajih je dala Matica 57 ljudskim šolam podporo. Od 100 ljudskih šol, ki jih je Matica ustanovila, je dobilo pravico javnosti 44, torej niti polovica. Od 80 otroških vrtec so jih prevzele občine ali društva komaj 10 v oskrbo; 3 šole in 2 vrta sta prenehala.

V šolskem letu 1909 je bilo na Češkem 50, na Moravskem 11 in v Šleziji 7 matičnih ljudskih šol; primeroma v Šleziji največ. Šolskih vrtec je vzdrževala Matica na Češkem 36, na Moravi 17, v Šleziji 4. Vsega skupaj je vzdrževala Matica 125 zavodov; srednje šole je večinoma prevzela država ali pa dežele. Tekom 28 let je daroval češki narod Matici 13.513.581 kron, a Šolska Matica je izdala 13.187.656 K. Razen tega je prihranjenega poldrugi milijon kron z različnih daril in fondov. Vsega skupaj je lani službovalo pri Matici 450 oseb, a njene zavode je obiskovalo 13 tisoč otrok.

Tekom 30 letnega svojega delovanja je ohranila Češka Šolska Matica svojemu narodu okrog četrta milijona otrok. Razen svojih lastnih zavodov pa podpira in vzdržuje Osrednja Matica celo vrsto lokalnih šolskih društev, od katerih je najbolj znano šolsko društvo Komenški na Dunaju.

Dohodki Osrednje Šolske Matice v letu 1909. so dosegli s pomočjo milijonove zbirke 1.402.219 K, a tudi potrebe so jako vzrastle; ako bi mogla matica ustanoviti vse potrebne manjšinske šole, bi rabila okrog 8 milijonov kron. Poslopja, posestva in zasedanje bi pa stalo okrog 20 milijonov kron. Iz tega sledi, da se more le malo število najnujnejših želj in potreb zadovoljiti. Prvi milijon je bil zbran, tekem 5 mesecev, do konca februarja 1910, za drugi milijon pa se je dosedaj nabralo komaj 80 tisoč, dočim zbira nemški Schulverein že tretji milijon.

Lastna poslopja in stavbe ima Matica v 45 krajih, najete prostore v 41 krajih. Z osrednjim odborom v Pragi, ki šteje 45 članov, deluje 665 podružnic s krajevnimi zaupniki iz vseh strank in organizacij. Pridne delavce ima Matica med Čehi v tujini, osobito na Ruskem in v Ameriki. Po tridesetih letih obrambnega dela je danes Osrednja Šolska Matica komaj na začetku svojega delovanja. Nad 100 tisoč čeških otrok se ponemčuje leto za leto v nemških šolah. Znamenite so besede, ki jih je govoril načelnik Osrednje Šolske Matice, ravnatelj Kneidl, v zgodovinski dvorani staromestnega rotovža ob 25. glavni skupščini: Rojaki, Čehi, Moravani in Šlezijci, ki bivate doma ali ste raztreseni daleč za mejami svoje domovine, vzdržujte še tudi nadalje trdne naše vrste, krepite jih, pomnožite jih, da se zbere ves narod v silno enoto in nastopi svojo zmagovalno pot. V nas je naša bodočnost, ako le hočemo! Obupuje samo oni, kdor je izgubil zaupanje v samega sebe! Povzdignimo svoja srca: v njih in v delu naših rok je njegov blagoslov in naša rešitev; v tem znamenju se izpolni želja in hrepenenje velikega Amosa: Živi naš narod, Bogu posvečen, in ne umiraj! Naš narod bo živ in ne zamre na veke!

Nemška olika in mi.

Pred tednom smo čitali v „Grazer Tagblattu“ članek, tičoč se nastavljanja nadučiteljev na utrakvističnih šolah Spodnje Štajerske. Članek prav robato ter perfidno govori o slovenskomislelih učiteljih ter jim daje priimke kakor Vollblutslowene, Erzslovene, waschechter Slowene in še več enakih cvetk nemške kulture. Na vse pretege hvali pa dotični članek utrakvistične šole, koder so nastavljeni nemški nadučitelji, češ, da le take šole morejo z uspehom delati za nemškonarodni (völkisch) blagor, poleg

pa z nekako ostudno škodoželjnostjo omenja opravičene slovenske tožbe zavoljo raznarodovanja in odtujevanja naše drage dece. Veseli dotičnega člankarja-učitelja, da se mu je posrečilo „vzgojiti“ že nekaj slovenskih otrok v nemškomislele renegate! To je lep „vzgojitelj“, prav po modernem nemškem okusu!

Premišljujmo malo o tej za nas tako važni zadevi, kakor je šola in vzgoja! Kaj ima vzgoja zasledovati? Povemo, kar je itak vsakemu učitelju znano: vzgoja ima pospeševati telesne in duševne moči gojenčeve, navajati ga ima pa poleg tega osobito k družabnim krepostim, kakor poštenosti, resnicoljubju, domoljubju, pravičnosti i. dr. Ker ima pa dandanes šola skoraj da glavni del vzgoje izvršiti, izvira iz tega, da morajo biti na šoli tudi taki učitelji nameščeni, ki bodo radi in odkritosrečno zbužali v svojih učencih navedene kreposti. Vprašajmo sedaj, more li zagrizen nemškonacionalen učitelj vzgajati slovensko dečo v označenem smislu? Nikoli ne!

Zagrizenec ne bo pravil otrokom resnice, da živi na svetu veliko raznih narodov in da ima vsak narod naravno pravico do svojega materinega jezika. On ne bo zbužal v otrokih iskrenega rodoljubja, ki so ga kot krasno krepost že od nekdaj opevali izvoljenci Muz — pesniki; glavnih kreposti — resnicoljubja in domoljubja — iz katerih izvirajo potem druge, nemškonacionalen učitelj ne bo cepil slovenski mladini v nedolžna in dovzetna srca. Zaraditega tak učitelj tudi nikdar in nikjer ne sme vplivati na našo slovensko mladež. On jo vzgaja k izdajstvu, on jo odtuja svojemu narodu, še več, on jo pretvarja v sovražnike lastnega ljudstva, v Efialte, ki so jih in jih vedno bodo povsod in vselej zaničevali in preklinjali. Torej povsod proč z nemškimi učitelji zagrizenci, in sicer zgolj z vzgojnega stališča!

Nismo tako naivni, da bi mislili, da nemškonarodni učitelji ne bi poznali vzgojnih načel ter da bi ne vedeli, kje se neha meja pravičnosti! Nikakor ne! Učitelji-Nemci to vse dobro vedo in vendar ne delajo po tem spoznanju. Zakaj? Iz dveh vzrokov. Prvič se Nemcem cede sline po boljšem kruhu med Slovenci, in drugič se zibljejo Nemci v ponosnem prepričanju, da izkažejo slovenski mladini neprecenljivo dobroto, če ji na svoj lastni način vtepejo v glavo nemščino ter nemškega duha! Oh, kakšna blaženost, če znajo slovenskih staršev otroci nemški jezik! Kako se jim bo dobro godilo, ko pojdejo s trebuhom za kruhom po širnem svetu, našo prelepo zemljo pa bodo zasedli strastno prežeči Nemci, ki bodo našli tečen in dober kruh tam, kjer ga Slovenec ne zna poiskati! To je smoter nemške politike v šoli in v javnem življenju, in veliko Slovencev tega ne vidi. Tožna nam majka!

Pred par tedni smo čitali v „U. T.“ dopis, katerega pisatelj je prav trdil in grajal našo navado, da tako po nepotrebnem hrepenimo po znanju nemščine, ko se je vendar drugi narodi ne uče, ampak se rajši uče svojega lastnega ter kvečjemu še francoskega jezika. Zakaj častimo mi tak narod, ki nas obrekuje, zmerja, zaničuje, tepe, tlači, preganja in uničuje, s tem, da se marljivo učimo njegove govornice? To je zagonetka! Da nemška kultura nadkriljuje našo embrionalno prosveto, o tem ne dvomimo, a zaradi tega vendar ni treba, da zavrzemo, kar je našega, ter se damo brez pomisleka raznarodovati. Saj se nahaja na svetu še več narodov, n. pr. Albanci, ki imajo še pičlejšo kulturo kot mi Slovenci, in vendar se dotična ljudstva ne dajo raznaroditi, ampak hočejo energično ustvariti samemu sebi prilagodno kulturo. In zakaj tudi ne? Vsako ljudstvo se naj po svojem izobrazuje, napreduje ter pispeva svoj delež k splošni civilizaciji, ki naj bo vsakemu razumniku, osobito učitelju, zvezda vodnica!

Kdor tako misli, je z nami, on misli pravično, pošteno, človeško, on misli tako, kakor je dandanes dostojno misliti vsakemu razumniku!

Iz naše organizacije.

Skupne zadeve.

Iz Zaveze avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev. Delegate za letošnje glavno skupščino so dalje prijavila sledeča Zavezina društva:

- VII Šmarnsko-rogaško učiteljsko društvo: 28. Pavel Fleré, nadučitelj pri Svetem Štefanu;
- 29. Marija Kregar, učiteljica na Ponikvi;
- 30. Leon Dobnik, učitelj v Slivnici.

Namesniki:

1. A. Trafenik, učitelj pri Sv. Florijanu pri Rogateu.

VIII. Društvo učiteljev in šolskih prijateljev za okraj ljubljanske okolice:

31. Marija Antončič, učiteljica v Borovnici;

32. Ivo Trošt, nadučitelj v Tomišlju;

33. Mihajl Kos, učitelj v Pirničah;

34. Ivan Petrič, učitelj v Budniku.

IX. Ljubljansko učiteljsko društvo!

35. Jakob Furlan, učitelj;

36. Vendelin Sadar, učitelj;

37. Ivan Dimnik, učitelj;

38. Jakob Dimnik, nadučitelj, vsi iz Ljubljane.

X. Pedagoško društvo v Krškem:

39. Ivan Malnarič, nadučitelj pri Svetem Križu;

40. Karel Trost, nadučitelj v Št. Jerneju;

41. Karel Humek, strokovni učitelj v Krškem.

Namesniki:

2. Florijan Rozman, učitelj v Krškem;

3. Pavla Zirer, učiteljica v Krškem;

4. Lia Tavčar, učiteljica v Št. Jerneju.

XI. Sevnisko-brežiško uč. društvo:

42. Helena Arko, učiteljica v Sevnici;

43. Simon Gajšek, nadučitelj v Dobovi;

44. Melhijor Rismal, učitelj v Rajhenburgu;

45. Vinko Okorn, učitelj na Bizelskem;

46. Fran Vadnal, učitelj v Dobovi.

XII. Savinjsko učiteljsko društvo:

47. Ivan Jakše, učitelj na Vranskem;

48. Bečica Jakše, učiteljica na Vranskem.

Namesnika:

2. Fran Košir, učitelj v Št. Juriju ob Taboru;

6. Srečko Pečar, učitelj v Št. Pavlu v Savinjski dolini.

XIII. Tolminsko učiteljsko društvo:

49. Ivanka Mozetič, učiteljica v Cerknem;

50. Fran Ločniškar, učitelj-voditelj v Logje-Robidišču;

51. Matko Mikuz, učitelj-voditelj v Grahovem.

XIV. Slovensko deželno učiteljsko društvo v Ljubljani:

52. Janko Likar, učitelj;

53. Marija Mehle, učiteljica;

54. Fran Skulj, učitelj, vsi v Ljubljani.

XV. Kozjansko učiteljsko društvo:

55. Miloš Germovšek, nadučitelj na Pilštajnu;

56. Aleks Nežima, učitelj na Pilštajnu.

Namesnika:

7. Franc Bračič, nadučitelj v Št. Vidu;

8. Ljudevit Ulčar, učitelj v Kozjem.

Prosimo, da nam prijavijo čimprej še druga Zavezina društva izvoljene delegate.

Legitimacijo dobi vsak delegat in delegatinja o pravem času.

Vodstvo Zaveze:

L. Jelenc
predsednik.

Kranjsko.

Učiteljsko društvo za šolski okraj Kranj je zborovalo dne 2. junija t. l. v šolskem poslopju v Šmartnem pri Kranju. Zborovanja se je udeležilo 23 članov in članic.

Načelnik društva tov. Fr. Luznar odpravi zborovanje, prazdravi navzoče, omenja društvene dvajsetletnice in se s sočutnimi besedami spominja g. Alfonza Pirca, c. kr. deželnovaldnega svetnika in okraj. glavarja v Kranju, ki je umrl lansko leto.

S prelepimi besedami se poslavlja od tov. A. Kmeta, nadučitelja v Cerkljah, ki je deloval uspešno v društveni prosep kot dolgoleten odbornik njegov. Po dolgoletnem, premarljivem stanovskem in društvenem poslovanju stopa tov. Kmet v zaslužni pokoj, ki ga naj uživa čil in krepak do skrajne meje življenja. Tov. V. Rus predlaga, naj društvo imenuje tov. A. Kmeta v priznanje zaslug za častnega člana. Soglasno sprejeto.

Tov. B. Zoré kot tajnik natančno in podrobno poroča o društvenem delovanju v preteklem letu. Društvo šteja 46 rednih članov in članic. Tov. Janja Miklavčičeva kot blagajničarka poroča, da je imelo društvo 835.35 K dohodkov in 811.60 K stroškov, tako da ostane v blagajnici 23.75 K preostanka. Za pregledovalce računov volijo navzoči tov. A. Petrovičičev in tov. Fr. Ivanca.

Predsednik naznanja, da je za knjigo „Opis c. kr. okraj. glavarstva Kranj“ zbran skoraj že ves material; koncem letošnjega leta pojde knjiga v tisk. C. kr. okrajni šolski svet v Kranju je izplačal prvi obrok svojega prispevka za imenovano knjigo v znesku 500 K. Knjigo bo krasilo nad 70 slik; pridejan ji bo tudi zemljevid c. kr. okrajnega glavarstva Kranj.

Za delegate k skupščini Zaveze avstr. jugoslovanskih uč. društev, ki se vrši dne 6. in 7. avgusta t. l., se izvolita tov. Angela Miklavčičeva, in Ana Petrovičičeva ter tov. Josip Lapajne, Anton Mahkota in Franc Rojina. Nato se voli novi odbor, ki se tako-le sestavi: Franc Luznar, nadučitelj na Primškovem, načelnik; Janja Miklavčičeva, učiteljica v Kranju, namestnica načelnikova; Vilko Rus, učitelj v Kranju, blagajnik; Ida Mally, učiteljica v Kranju in Josip Lapajne, učitelj v Cerkljah, Anton Mahkota, nadučitelj v Nalklem, odborniki.

Po zborovanju je predaval prof. Makso Pirnat iz Kranja, in sicer: „Ljudska šola in umetnost“. Na podlagi znamenitega izreka velikega angleškega kritika Johna Ruskina: „Mi ne živimo zaradi znanja, ampak da opazujemo, uživamo, delujemo in obožujemo“, je pokazal predavatelj na praktičnih zgledih, kako naj se pri mladini prilično goji in pospešuje naravni, prirojeni čut za lepoto in umetnost, ki se nam razodeva v kiparstvu, slikarstvu, poeziji, petju in telovadbi.

Ker stopi tov. A. Kmet v pokoj, je bil pri društvenem zborovanju tov. Vilko Rus enoglasno postavljen za kandidata kot zastopnik učiteljstva v okraj. šol. svet. Volitev se bo vršila seveda dne 9. julija pri okrajni učiteljski konferenci.

Po predavanju so se udeleženci zbrali na prijaznem vrtu g. T. Benedka v Stražišču k prijateljskemu sestanku.

Štajersko.

Učiteljsko društvo za ptujski okraj zboruje v četrtek, 14. julija t. l., ob 10. dopoldne v okoliški šoli.

Vzpored:

- 1. Zapisnik.
- 2. Predavanje zdravnika g. dr. B. le Stuhca o tuberkulozi in skrofulozi.
- 3. Volitev delegatov za Zavezin občni zbor.
- 4. Slučajnosti.

K obilni in točni udeležbi vabi

t. č. predsednik O g o r e l e c.

Srednješolski vestnik.

**** Gimnazija v Gorici** je zaključila svoje šolsko leto. Odličnjakov je 68, za vstop v višji razred sposobnih 383; sploh sposobnih za vstop v višji razred 51, k preizkušnji je pripuščeni 16, nesposobnih 93, zaradi bolezni k poizkušnji dopuščeni 12. Skupaj 623. Slovencev je bilo 302, Lahov in Furlanov 263, Nemcev 50.

**** Gimnazijski ravnatelj Fr. Simzig** v Gorici se je poslovil od zavoda, ki ga je vodil par let prav srešno in dobro. — Cela gimnazija: profesorji in dijaki so se zbrali v telovadnici. V svojem govoru je Simzig pripovedoval, kako se je šolal doma in na tujem, omenil vmes tudi, da mu je bil oče Slovenec, mati Furlanka, dostavil, da je on prvi ravnatelj, ki je tudi študiral na tukajšnji gimnaziji. V imenu proforskega zbora se je poslovil od njega profesor Fran Z n i d e r š i č, v imenu dijaštva šestosolec Lenard Velikonja. Profesorji so mu dali v spomin srebrno vazo. Začasni vodja zavoda je sedaj prof. Z n i d e r š i č. — Ravnatelj Simzig se je ginjen zahvalil in poslovil od profesorjev in dijakov, ki jim ostane kot dober in previden ravnatelj v dobrem spominu. Da bi le dobil sebi vrednega naslednika!

**** Povišan** je katehet na celjski višji gimnaziji Josip K a r d i n a r v 8. plač. razred.

Književnost in umetnost.

„Zvonček“ objavlja v 7. letošnji številki vsebino: — 1. Na boj! J o s v a n d o t. Pesem. 2. Lažnivi ogenj. I v a n S t u k e l j. Povest. 3. Gad in veverica, I v a n S t u k e l j. Basen s podobo. 4. Škratova nezgoda. J o s v a n d o t. Pesem. 5. Kratka molitev. I v. Trošt, Povest s podobo. 6. Daj mi. F. Kolednik. Pesem. 7. Sirota. Fr. Kolednik. Pesem. 8. Kako se je Jurček izpreobrnil. B o g o m i l G o r e n j k o. Povest s podobo. 9. Otrokova nebesa. A. R a p e. Pesem. 10. Fantje od fare. E. G a g l. Črtice s podobo. 11. Pouk in zabava. — Zastavica v podobah. — Rešitev zastavice v podobah v šesti številki. — Uglasbena pesem. — Kotiček gospoda Doropoljskega.

Knapičev „Roditeljsko glismo“, ki smo ga že omenili, toplo priporočamo v najsplošnejše razširjanje med starše. Iz njega se starši pouče o najvažnejših določbah dokončnega šolskega in učnega reda za ljudske šole ter tozadnega izvršilnega predpisa, kar bo tesnejši zvezi med domom in šolo samo v veliko korist. Cena (1 izvod 10 sin., 100 izvodov 8 K) je tako nizka, da si to Knapičev izbor delo lahko vsakdo omisli.

Koledar „Slovenskega Planinskega društva“ za l. 1910. Izdal in uredil Fr. K o c b e k, nadučitelj v Gornjem Gradu in načelnik Savinjske podružnice S. P. D. I. letnik. — Zaslužni planinec tov. Kocbek je izdal ta praktično sestavljeni koledar, ki ga bodo tovariši gotovo sprejeli z veseljem. Koledarjeva sestava in njegova mnogovrstna vsebina dokazuje, da se je dela lotil in ga strokovnjaško izvršil izkušen turist.

Politiški pregled.

*** Državni zbor — odgojen.** Zaradi posebnih težkoč, ki so se stavile rešitvi predloge o italijanski pravni fakulteti z oviranjem delovanja proračunskega odseka in ker ni sedaj pogoj, da bi se te ovire parlamentarnega delovanja odstranile, je bil s cesarskim odlokom z dne 5. t. m. državni zbor odgojen.